

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.9.13>

УДК 631.11:330.322 (477)

Л. О. Вдовенко,

д. е. н., професор, завідувач кафедри

фінансів, банківської справи та страхування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6283-2385>

В. Г. Герасимчук,

доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри фінансів,

банківської справи та страхування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9438-9760>

Д. В. Тітов,

доктор філософії з економіки, старший викладач кафедри фінансів,

банківської справи та страхування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0112-6663>

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

*L. Vdovenko,
Doctor of Economics Science, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Vinnytsia National Agrarian University*

*V. Herasymchuk,
PhD in Economics, Senior Lecturer,
Vinnytsia National Agrarian University*

*D. Titov,
PhD in Economics, Senior Lecturer,
Vinnytsia National Agrarian University*

FORMATION OF THE INVESTMENT ENVIRONMENT FOR AGRIBUSINESS ENTERPRISE SECURITY

Стаття присвячена оцінці стану та проблем формування інвестиційного середовища безпеки підприємств аграрного бізнесу в умовах сьогодення. Сприятливий інвестиційний клімат є визначальним в активізації залучення інвестицій в економіку країни, в тому числі для підтримки діяльності підприємств пріоритетної галузі економіки. У статті досліджуються аспекти формування інвестиційного середовища безпеки підприємств аграрного бізнесу в умовах воєнних викликів та економічної нестабільності. Розглянуто динаміку інвестицій в економіку України загалом та в аграрний сектор зокрема, проаналізовано капітальні вкладення різних груп підприємств (великих, середніх, малих і мікропідприємств), а також оцінено регіональні особливості інвестиційної активності на прикладі Вінницької області. Зроблено висновки, що збільшення обсягів капітальних інвестицій сприяє створенню додаткових робочих місць, поліпшення інфраструктури, нормальних умов для здійснення аграрного бізнесу, що є важливою складовою стійкості фінансових можливостей в довгостроковій перспективі.

У статті виокремлено проблеми залучення інвестицій, серед яких – високі ризики, корупція, недосконалість законодавства, виклики воєнного часу. Обґрунтовано, що попри несприятливі економічні умови та воєнні ризики аграрний сектор демонструє стійкість діяльності підприємств і залишається одним із найбільш привабливих для інвесторів. Проаналізовано вплив інвестицій на діяльність підприємств аграрного бізнесу. Запропоновано удосконалення державної інвестиційної політики, зокрема через розвиток фінансово-кредитної системи, модернізацію інфраструктури, підтримку малого й середнього бізнесу та стимулювання інноваційних технологій у сільському господарстві.

The article is devoted to the formation of an investment environment ensuring the security of agribusiness enterprises, which is one of the key conditions for their stable functioning under current circumstances. A favorable investment climate determines the level of investment inflows into the national economy, particularly into the agricultural sector, which is a priority industry and an important component of the country's food security. The study analyzes investment flows into the Ukrainian economy, with a special focus on the dynamics of capital investments in agriculture, allowing to identify key trends and patterns. Special attention is given to examining the process of creating a secure investment environment for agribusiness enterprises under wartime challenges and economic instability. The article analyzes capital investments across different groups of enterprises (large, medium, small, and micro-enterprises), highlighting their role in sectoral development and differences in resilience to crisis conditions. Regional investment activity is assessed using Vinnytsia region as a case study, which demonstrates the existence of internal resources for further development even under uncertainty. The research identifies the main barriers hindering investment attraction: high risks, an imperfect legislative framework, corruption, administrative burdens, and the negative impact of military actions. It is shown that despite these challenges, the agricultural sector demonstrates resilience,

maintains its investment attractiveness, and serves as a cornerstone of national economic security, rural development, and improved living standards. The article proposes directions for improving state investment policy: development of the financial and credit system, modernization of infrastructure, support for small and medium-sized enterprises, expansion of state guarantees for investors, and active promotion of innovative technologies in agriculture. The practical value of the research lies in the fact that its results may be used by state authorities, local governments, and agribusiness enterprises to enhance the efficiency of investment resource management and to foster a more favorable investment climate.

Ключові слова: *аграрний сектор економіки, інвестиції, інвестиційне середовище, інвестування, безпека, капітальні інвестиції, продовольча безпека; сільські території; іноземні інвестиції; інновації; сталий розвиток.*

Keywords: *agricultural sector of the economy, investments, investing, security, capital investments, food security, rural areas, foreign investments, innovations, sustainable development.*

Постановка проблеми. В умовах сучасних економічних викликів воєнного часу ефективне функціонування підприємств аграрного бізнесу визначається, зокрема створенням сприятливого середовища залучення інвестицій. Інвестиції є важливим фінансовим інструментом економічного розвитку сільських територій, а розробка стратегії щодо їх залучення сприятиме активізації підприємницької ініціативи в аграрному бізнесі, зокрема. Інвестиції в сільське господарство визначають продовольчу безпеку країни через збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та експортних операцій, створення робочих місць тощо.

Сприяючи сталому розвитку та забезпечуючи стабільність прибутковості, сільське господарство стає не лише джерелом економічного зростання, але й важливою ланкою в системі забезпечення стійкості всього суспільства. Впровадження заходів, спрямованих на підтримку економічної

міцності сільськогосподарських підприємств, потребує комплексного підходу з боку держави, бізнесу та наукових установ. Такий підхід дозволяє створити умови для високоефективного та сталого розвитку агропромислового комплексу України, сприяючи впровадженню інновацій, підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню стійкого економічного росту [1, с. 6].

Вивчення проблем формування інвестиційного середовища підприємств аграрного бізнесу та їх вирішення є основою їх безпеки складних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню питань, пов'язаних із залученням інвестицій в сільське господарство та сільськогосподарське виробництво приділяють увагу такі вчені, як І. Кириленко [2], М. Кісіль [3], який досліджує механізм регулювання інвестиційної діяльності, обґрунтовує теоретичні положення щодо сутності й ознак інвестиційного процесу та найважливіших напрямів його активізації в сільському господарстві); К. Дідур [4], яка досліджує продовольчу безпеку України, як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки Т. Майорова [5], яка розглядає капітальні інвестиції, їх сутність та проблеми реалізації в кризових умовах та інші дослідники. Їхні наукові доробки допомагають розкрити різні аспекти взаємозв'язку між інвестиціями в сільське господарство та рівнем продовольчої безпеки.

Формулювання цілей статті. Оцінка стану та проблем формування інвестиційного середовища безпеки підприємств аграрного бізнесу в умовах сьогодення є метою даної наукової статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиції в сільське господарство сприяють створенню більш стійкої, продуктивної та конкурентоспроможної системи виробництва, що є важливим елементом глобальних харчових ланцюгів» створенню робочих місць та підвищення рівня життя населення [4].

Необхідність в належному забезпеченні інвестиціями пріоритетної галузі економіки, яка до повномасштабного вторгнення та впродовж воєнного стану продовжує демонструвати позитивні тенденції розвитку, підтверджується тим, що саме ця галузь найбільше страждає внаслідок воєнних дій та окупації територій України.

Аграрії стикнулися з руйнуванням інфраструктури, втратами виробничого потенціалу, порушенням ланцюгів постачання, переселенням населення та іншими викликами. Більше 70% сільських господарств зазнали збитків внаслідок війни. Втрати доходів сільських господарств становили в середньому 30-40%. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції зменшився від 5% до 30% залежно від регіону та виду продукції. Понад 2 мільйони гектарів оброблюваних земель втрапилися через війну та окупацію територій. У 2022 році доходи від експорту сільськогосподарської продукції складали 52% усіх експортних надходжень, порівняно з 41% у 2021 році. Зазначимо, що це пояснюється втратою інших ключових експортних товарів, таких як метали, руди та машинне обладнання. За абсолютними показниками доходи від сільського господарства в 2022 році були меншими, досягаючи 21 млрд доларів США порівняно з 27 млрд доларів США у 2021 році [6].

В нинішніх умовах здійснення сільськогосподарської діяльності суб'єктами агробізнесу наражається на існуючі загрози економічній безпеці, але враховуючи пріоритетність галузі сільського господарства є необхідність залучення інвестицій для подолання викликів та забезпечення сталого розвитку.

Так, в умовах посиленої конкуренції та нестабільності світових ринків важливим завданням стає формування привабливого інвестиційного середовища, яке забезпечуватиме ефективне використання ресурсів, впровадження інноваційних технологій та підвищення продуктивності. Інвестиції виступають ключовим фактором не лише для модернізації виробництва, але й для зменшення ризиків, пов'язаних із зовнішніми шоками

та зміною клімату, що є визначальним для довгострокової конкурентоспроможності аграрного сектору.

Лідуючими галузями за обсягами інвестицій залишаються промисловість (30,8%), сільське господарство (12,6%), транспорт та складська діяльність (12,1%), оптова та роздрібна торгівля (9,0%) та інші [7].

Формуванню інвестиційного середовища для агробізнесу, зокрема, в умовах введення воєнного стану в Україні сприяв Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64, Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 09.08.2023 р. 3311-IX (із змінами та доповненнями) [8], які спрямовані на відновлення економіки, підтримці підприємств та створенню умов для інвестицій в цей складний для країни час.

Враховуючи вплив сучасних економічних викликів на залучення інвестицій в економіку України слід відмітити ризиковість для іноземних інвесторів, і в той же час наявність переваг інвестування у вітчизняну економіку.

Найбільшими перешкодами для залучення інвестиційних ресурсів в Україну є корупція, незахищеність інвесторів, адміністративні перепони та тіньова економіка на шляху здійснення підприємницької діяльності. В той же час Україна приваблює інвесторів своїм географічним положенням. Багато зарубіжних компаній і фірм прагнуть закріпитися на перспективному українському ринку, отримувати прибуток на перспективу, одержувати доступ до порівняно недорогих джерел сировини й ресурсів, користуватися відносно дешевими, але одночасно кваліфікованими людськими ресурсами [9].

Всі ці перешкоди залучення інвестицій, що доповнюються викликами воєнного часу формують несприятливе інвестиційне середовище для бізнесу і потребують покращення інвестиційного клімату.

Створення сприятливого інвестиційного клімату передбачає впровадження ефективних реформ, які спростять процес ведення бізнесу та

забезпечать рівноправні умови для всіх учасників ринку. Також важливо забезпечити прозорість у видачі ліцензій, додержання законів та відкритість в управлінні фінансами. Ключовим аспектом є співпраця між владою та бізнес спільнотою для створення ефективного та привабливого інвестиційного середовища... Зрештою, утвердження стабільності та створення прозорих правил гри є важливими компонентами для зростання кількості та розмірів інвестицій та сприяння економічному зростанню в Україні [2].

Щодо аграрного сектору економіки, то залучення інвестицій має широке застосування, враховуючи специфіку галузі.

Розвиток інфраструктури у сільських районах може включати в себе будівництво сучасних фермерських ринків, холодильних камер для зберігання продукції та об'єктів для переробки сільськогосподарських товарів. Це сприятиме розвитку місцевого бізнесу та підвищить додану вартість сільськогосподарської продукції [5].

Важливим в процесі залучення інвестицій є ефективність їх використання, що ускладняється в сільських регіонах через слабо розвинену інфраструктуру. Адже застаріла виробнича інфраструктура унеможливорює впровадження інновацій в сільськогосподарське виробництво, знижує конкурентоспроможність та безпеку бізнесу.

Вкладення у модернізацію техніки, інфраструктурний розвиток, збереження якості ґрунтів і застосування інноваційних технологій сприяють зростанню врожайності, підвищенню якості продукції та зниженню витрат на її виробництво. Розв'язання проблем нестабільного законодавства, кліматичних ризиків і обмеженого доступу до фінансування є важливим завданням для залучення інвестицій. У цьому контексті держава відіграє ключову роль, забезпечуючи сприятливі умови через стабільну нормативно-правову базу, податкові стимули та програми підтримки. Актуальним є вивчення механізмів адаптації сільськогосподарського виробництва до кліматичних змін та дослідження інноваційних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація та діджиталізація процесів управління

підприємствами [10]. На думку авторів «кожен із цих напрямів відображає важливі аспекти стратегічного інвестування для підвищення ефективності та стійкості аграрного сектору. Високоякісні та родючі земельні ділянки сприяють збільшенню обсягів виробництва, що дозволяє підприємствам задовольняти зростаючий попит на продукцію як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. Земельні ресурси також є важливим фактором у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільного функціонування аграрного сектору. Завдяки раціональному використанню земель і впровадженню інноваційних агротехнологій аграрні підприємства можуть підвищувати продуктивність, забезпечувати стабільність виробництва та підвищувати конкурентоспроможність своєї продукції. Крім того, земельні ресурси часто виступають об'єктом інвестицій, що дозволяє підприємствам покращувати інфраструктуру, модернізувати виробничі процеси і розширювати свої можливості для довгострокового розвитку [10].

Отже, інвестиції в сільське господарство та сільськогосподарське виробництво дають можливості аграрному бізнесу адаптуватись до вимог і викликів економічного середовища.

Ефективність сільськогосподарського виробництва зростає за умови використання інновацій в галузі сільського господарства, що здійснюється через програми державної фінансової підтримки, податкового стимулювання тощо. Тому розвиток фінансово-кредитної системи та запровадження програм фінансової підтримки залишаються вагомими складовими розвитку підприємств аграрного бізнесу.

Значних інвестицій потребує впровадження екологічно чистих технологій в сільськогосподарську діяльність, а виробництво екологічно безпечної сільськогосподарської продукції є пріоритетним стратегічним завданням держави в умовах євроінтеграційних процесів. Тому інвестиції в дослідження та впровадження новітніх технологій сприятимуть цьому.

Зростає необхідність з боку держави стимулювати виробництво нішевих культур, використання відновлюваних джерел енергії та зменшення

викидів в атмосферу, що сприяє забезпеченню екологічної складової сталого розвитку.

Вирішення проблем кадрового забезпечення на селі, що погіршується через міграцію, мобілізацію чоловіків, воєнні дії також потребує інвестицій. Так, заміна чоловічої роботи жінками вимагає інвестицій для створення центрів по підготовці жіночого підприємництва через проведення тренінгів, вебінарів щодо актуальних питань перекваліфікації, підвищення рівня цифрової та фінансової грамотності.

Отже, розуміння та врахування соціально економічної нестабільності стає ключовим елементом при формуванні ефективної стратегії розвитку, яка сприятиме як загальному економічному відновленню, так і сталому розвитку сільського господарства [3].

Подолання викликів у політичній, економічній, інфраструктурній, екологічній та соціальній сферах допоможе створити сприятливе середовище для інвесторів та підтримає стійкий розвиток галузі. У політичному аспекті, важливо реалізувати реформи, спрямовані на стабілізацію політичного клімату та створення прозорого та стабільного законодавчого середовища для бізнесу. Економічні заходи повинні спрямовуватися на полегшення умов для інвестування, зокрема шляхом вдосконалення фінансово кредитної системи та створення інвестиційної привабливості. У сфері екології, інвестиції в сучасні технології та практики дозволять вдосконалити екологічну стійкість сільського господарства, що важливо для забезпечення довгострокового урожайності та дотримання екологічних норм. Соціальні аспекти мають включати в себе підтримку розвитку сільських громад, забезпечення доступу до освіти та медичного обслуговування, що покращить якість життя населення та збільшить його привабливість для мешканців та інвесторів. Інтеграція всіх цих аспектів у стратегію дозволить створити узгоджений та ефективний план для розвитку сільського господарства в Україні, що відкриє нові перспективи для економічного та соціального росту країни [11].

Тобто, загальна стратегія залучення інвестицій в сільське господарство як основу розвитку аграрного бізнесу включає в себе вирішення проблемних питань в різних сферах управління і сприятиме сталому економічному розвитку пріоритетної галузі та створенню сприятливого інвестиційного середовища функціонування підприємств.

Мало сприятливий інвестиційний клімат в Україні – головна причина відсутності стратегічних іноземних інвестицій. Він зумовлює вичікувальну позицію стратегічних інвесторів, особливо у плані залучення середнього й великого капіталу. Навіть більше, спостерігається невпевненість у подальшому співробітництві з боку інвесторів, що вже вклали свої кошти в сільське господарство України [12].

Залучення інвестицій є важливим чинником зменшення рівня міграції із сільських територій, оскільки створюються умови для гідного життя мешканців та збільшуються можливості зайнятості на підприємствах аграрного бізнесу.

Однією з причин зменшення рівня зайнятості є сезонність сільськогосподарської праці, яка зумовлює сезонні коливання рівнів зайнятості та безробіття сільського населення. Як правило, зайнятість зростає у весняно-літній період і, навпаки, зменшується у зимовий. Ще однією вагомою причиною зменшення сільської зайнятості є високий рівень освоєння земель. Це сприяє обмеженню залучення нового земельного ресурсу, а відтак, й обмеження подальшого залучення праці селян у сільськогосподарське виробництво та потребує розширення сфери зайнятості селян у несільськогосподарську сферу [13].

Активізацію залучення інвестицій ми розглядаємо як основу безпеки аграрного бізнесу, що робить сільськогосподарську діяльність більш фінансово спроможною для виробництва.

Діяльність суб'єктів агробізнесу визначається можливостями залучення капітальних інвестицій в процес сільськогосподарського виробництва, від

яких залежить нарощення обсягів продукції сільського господарства та продовольча безпека країни загалом.

Аналізуючи частку капітальних інвестицій у Вінницьку область в загальному обсязі інвестицій, слід відмітити, що у 2023 році вона становила 26,9%. Оцінюючи динаміку капітальних інвестицій у Вінницьку область за джерелами фінансування, визначено, що лєвова частка в їх структурі припадає на власні кошти підприємств і організацій, яка скоротилась із 76,8% в 2018 р. до 64,4% в 2021 р., далі – кошти держбюджету (11% в 2021 р.). В структурі капітальних інвестицій за джерелами фінансування немає коштів інвесторів, тоді як в 2018-2019 рр. їх частка була мізерною на рівні 0,01% [14].

Оцінка обсягів капітальних інвестицій в сільське господарство за розмірами підприємств свідчить про те, що в загальній структурі найбільшу частку займають середні та малі підприємства агробізнесу (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство України за розмірами підприємств у 2018-2022 рр., млн грн

Рік	Великі підприємства		Середні підприємства		Малі підприємства		з них мікропідприємства	
	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт	Всього	На 1 суб'єкт
2018	8110,1	352,6	32825,5	16,5	24624,1	0,4	6071,2	0,10
2019	10936,0	321,6	29132,4	14,8	19264,6	0,3	3390,1	0,06
2020	3711,8	61,1	10642,4	4,2	5821,3	0,1	1525,9	0,03
2021	10889,8	722,7	12377,6	12,0	6977,8	0	1931,9	0,03
2022	4134,8	191,2	8878,7	9,7	2778,2	0	955,8	0,03

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

Повномасштабне вторгнення росії негативно позначилось на обсягах капітальних інвестицій по різних за розмірами підприємств. Так, до повномасштабного вторгнення в 2021 році спостерігаємо значне зростання обсягів капітальних інвестицій проти 2018 р.: по великих підприємствах – з 8110,1 млн грн. до 10889,8 млн грн. або в 1,3 раза, скорочення спостерігаємо по середніх підприємствах – з 32825,5 млн грн. до 12377,6 млн грн. або в 2,7 раза; по малих підприємствах за цей же період – з 24624,1 млн грн. до 6977,8

млн грн. або в 3,5 раза; по мікропідприємствах ще більш відчутне скорочення капітальних інвестицій – з 6071,2 млн грн. до 1931,9 млн грн. або в 3,1 раза.

В 2022 р. обсяги капітальних інвестицій по великих підприємствах скоротились проти попереднього року в 2,6 раза і становили 4134,8 млн грн., на 1 суб'єкта – скорочення в 3,8 раза (191,2 млн грн. в 2022 р. проти 722,7 млн грн. в 2021 р.). По малих підприємствах ситуація така: обсяги капітальних інвестицій в 2022 р. скоротились проти попереднього в 1,4 раза і становили 8878,7 млн грн., на 1 суб'єкта – скорочення капітальних інвестицій в 1,2 раза (9,7 млн грн. в 2022 р. проти 12,0 млн грн. в 2021 р.).

Збільшення обсягів капітальних інвестицій по видах підприємств за розмірами (малі, мікропідприємства, середні та великі) сприяє створенню додаткових робочих місць, поліпшення інфраструктури, нормальних умов для здійснення аграрного бізнесу, що є важливою складовою стійкості фінансових можливостей в довгостроковій перспективі.

Нині зростає роль підприємств малого і середнього бізнесу, які в умовах воєнного стану показали свою гнучкість та мобільність, можливість ефективно працювати в складних умовах ведення аграрного бізнесу.

Позиція аграрного сектора економіки в майбутньому залежить від рівня довготермінових інвестицій, його кредитування та державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Діяльність малого та середнього бізнесу в аграрній сфері потребує нових підходів до сприяння їх розвитку шляхом підняття ролі і його місця в розвитку економіки. Підтримка держави має бути спрямована на сприяння ринків збуту сільськогосподарської продукції, впровадженням нових технологій, поліпшенням інвестиційної привабливості галузі, вдосконалення інфраструктури аграрного ринку та фінансово-кредитного забезпечення» [15].

Порівняльний аналіз капітальних інвестицій в Україні та Вінницькій області засвідчує в цілому зростання їх обсягів впродовж 2018-2023 рр. (таблиця 2; рис. 1).

Таблиця 2. Динаміка капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство України та Вінницької області у 2018-2023 рр.*

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р..	
	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн	Україна, млн. грн	Вінницька область млн. грн
Усього, млн. грн.	578726,4	17626,5	623978,9	15724,9	508217	13601,5	673899,3	16922,1	409660,0	14122,1	627280,7	19212,5
з них: сільське, лісове та рибне господарство, млн. грн.	66104,1	4803,4	58555,4	3982,6	50189,4	2986,1	69950,3	4344,0	51439,5	4510,1	в.д.	в.д.
Частка капітальних інвестицій на сільське господарство, мисливство, лісове господарство, % до загальної суми	11,2	27,1	9,3	25,2	10,4	21,9,1	10,1	25,9	12,8	32,0	в.д.	в.д.

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

** у фактичних цінах 2022 р.*

Загальний обсяг капітальних інвестицій по Україні у 2018 році становив 578726.4 млн грн, з яких на Вінницьку область припадало 17626.5 млн грн. або 3,04% до загальної суми. За 2018-2023 рр. загальна сума капітальних інвестицій в Україні зросла до 627280,7 млн грн у 2023 р. проти 578726,4 млн грн. або в 2,3 раза. Аналогічна ситуація у Вінницькій області – спостерігається зростання капітальних інвестицій з 17626,3 млн грн. в 2018 р. до 192124,5 млн грн. в 2023 р. або в 1,1 раза.

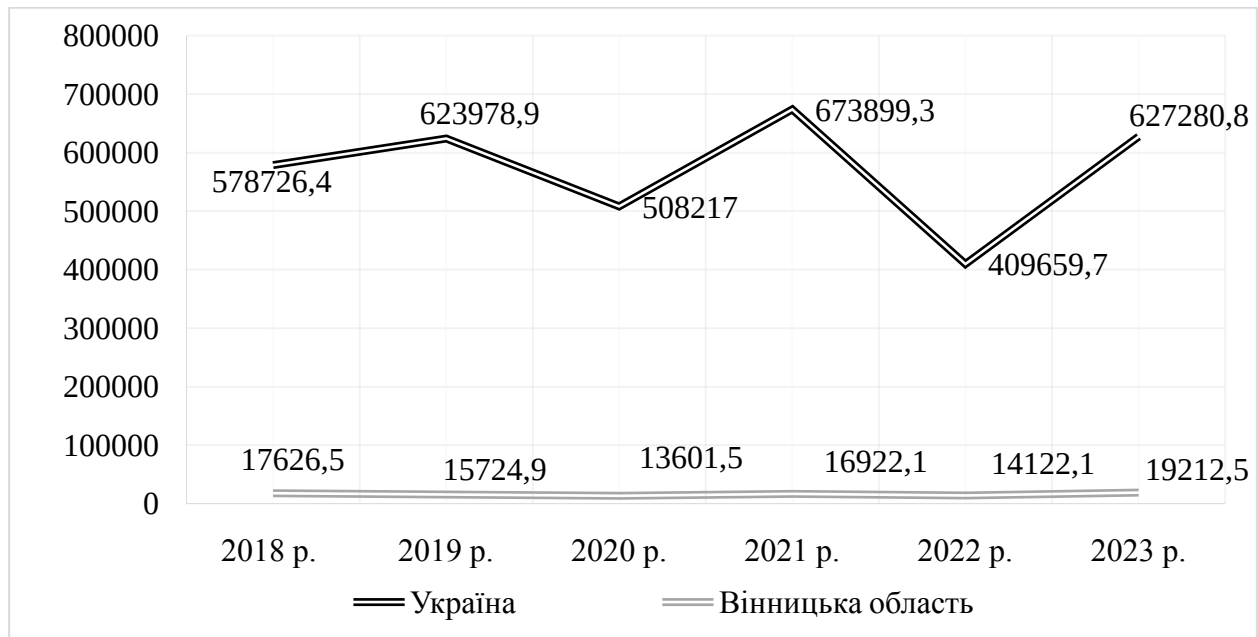

Рис. 1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій впродовж 2018-2023 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано авторами на основі [7]

Обсяги капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство в Україні знизилися з 66104,1 млн грн у 2018 році до 51439,5 млн грн у 2022 році, що становить відхилення на – 14664,6 млн грн. У Вінницькій області також спостерігалось зниження обсягів капітальних інвестицій у даний сектор, з 4803,4 млн грн у 2018 році до 4510,1 млн грн у 2022 році, що становить відхилення на –293,3 млн грн. (рис.2).

Вважаємо, аграрний сектор має потенціал для подальшого зростання, і є ключовим сектором щодо залученню інвестицій в Україну і в повоєнний період, що сприятиме створенню інвестиційного середовища, в якому безпека підприємств аграрного бізнесу в належному стані.

Здійснюючи оцінку динаміки капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області дійшли висновків, що в період з 2018 по 2022 рр. капітальні інвестиції в сільське господарство мали тенденцію до зниження (з 4803,4 млн грн. в 2018 р. до 4510,1 млн грн. в 2022 р.). Зниження обсягів капітальних інвестицій (в 1,6 раза) спостерігаємо 2018-

2020 рр., поступове зростання обсягів капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області (в 1,5 раза) відновлюється впродовж 2020-2022 рр.

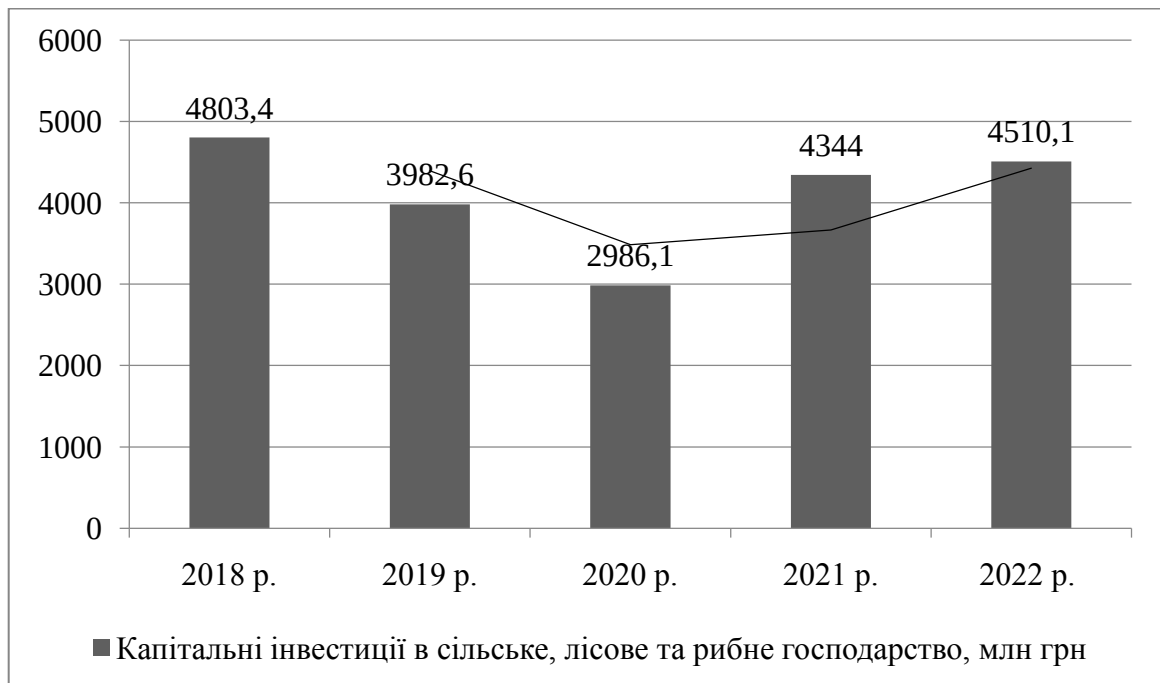

Рис. 2. Обсяг капітальних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство Вінницької області у 2018-2023 рр., млн грн

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

Отже, зниження обсягу капітальних інвестицій стримує розвиток галузі сільського господарства, а отже загрозою безпеки підприємств аграрного сектора економіки.

Аналіз питомої ваги капітальних інвестицій в сільське господарство, мисливство, лісове господарство в загальній сумі капітальних інвестицій показав, що в Україні їх частка скорочувалась (із 27% в 2018 р. до 21,9% в 2020 р.), а в подальшому спостерігаємо тенденцію до їх зростання до рівня 32% в 2022 р. По Вінницькій області загалом частка капітальних інвестицій в сільське господарство, мисливство, лісове господарство загалом зросла в незначному обсязі: з 11% в 2018 р. до 13% в 2022 р. (рис. 3).

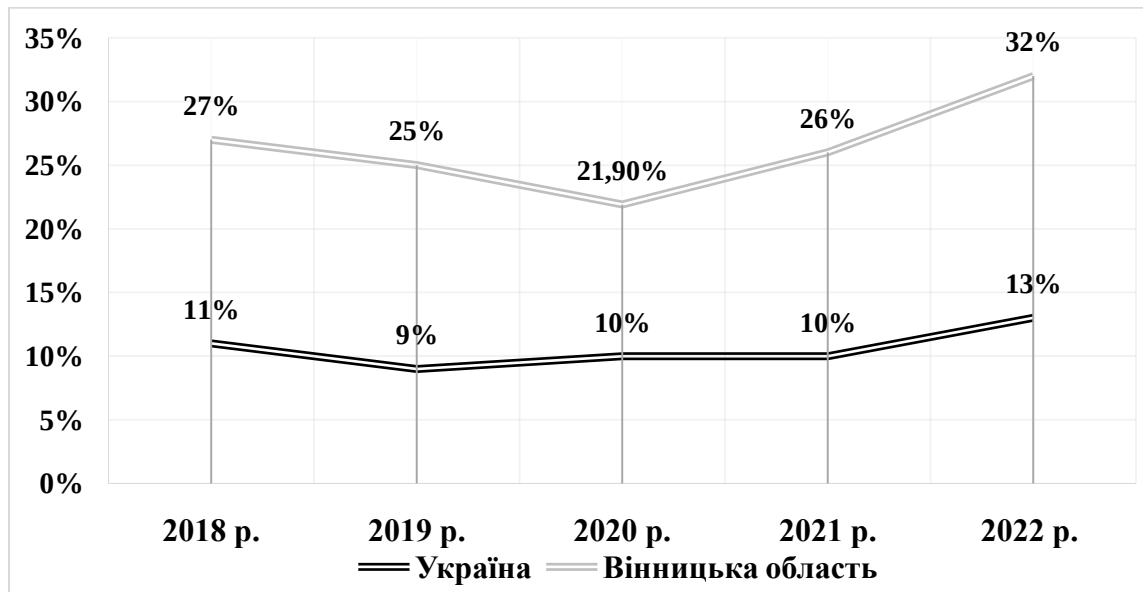

Рис. 3. Питома вага капітальних інвестицій на сільське господарство, мисливство, лісове господарство, % до загальної суми у 2018-2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Отже, загальні тенденції по капітальних інвестиціях демонструють їх скорочення як в цілому по Україні, так і у Вінницькій області, зниження їх частки на сільське, лісове та рибне господарство в загальній сумі до 2020 р., а з 2020 р. спостерігаємо їх зростання. В 2023 р. темпи приросту капітальних інвестицій в порівнянні із попереднім 2022 р. становили: в цілому по Україні – 153,1%, по Вінницькій області – 136,0% до попереднього року відповідно, що є позитивною динамікою в умовах воєнного стану і свідчить про пріоритети державної політики щодо підтримки підприємств галузі в цей складний час.

Для оцінки загалом інвестиційного середовища економіки України розглянемо динаміку залучення прямих іноземних інвестицій, як довгострокових вкладень матеріальних засобів нерезидентами, які вважаються найбільш необхідної форми капіталовкладень, що дозволяє впроваджувати нові технології, новації тощо.

Найбільш несприятливим періодом залучення прямих іноземних інвестицій в Україну виявився 2020 р., коли її обсяг скоротився з 5860 млн дол. США в 2019 р. до від'ємного його значення –868 млн дол. США. Зрозумілим є їх скорочення в 2022 р. з 6687 млн дол. США до 1152 млн дол. США в 2022 р., що пов'язано з початком повномасштабного вторгнення росії в Україну (рис. 4).

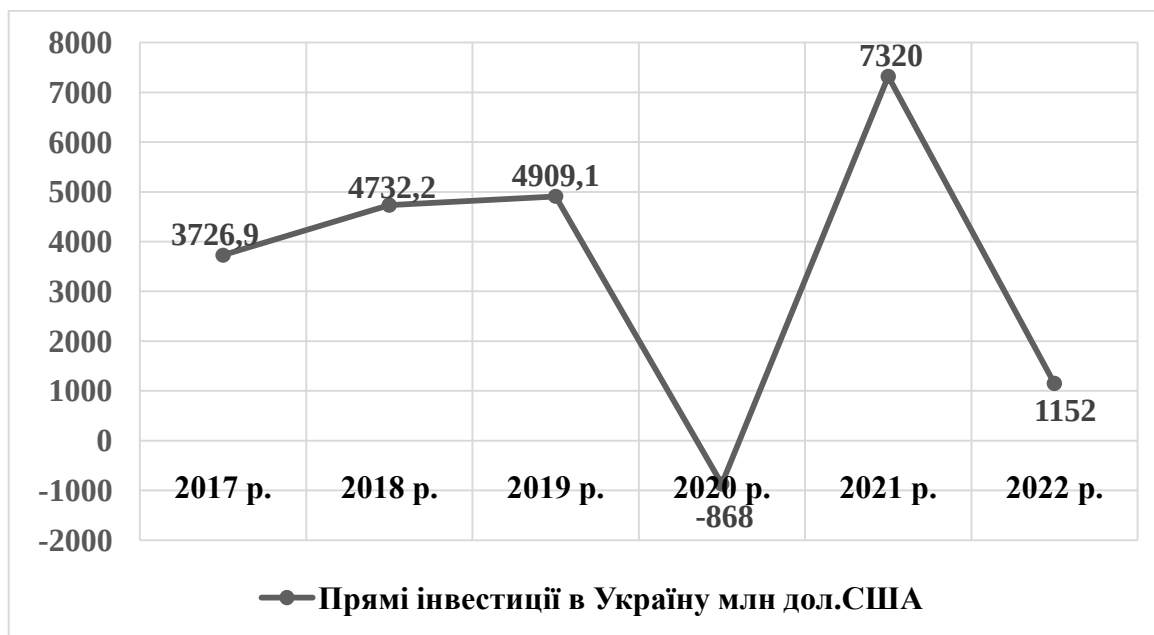

Рис. 4. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Україну у 2017-2023 рр., млн дол. США

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

Впродовж 2017-2023 рр. прямі інвестиції в Україну зазнали значних коливань. Динамічне зростання обсягу прямих іноземних інвестицій впродовж 2017-2019 рр. поступилося різким їх скороченням до рівня від'ємного значення (-868 млн дол. США) в 2020 р., що виявилось негативною тенденцією впливу економічних та політичних факторів, включаючи пандемію COVID-19, які спричинили нестабільність на глобальних ринках і ризики інвесторів.

Відновленню інвестиційної активності в економіці України сприяв період до повномасштабного вторгнення, коли загальний обсяг прямих інвестицій досяг 6687 млн дол. США.

Порівняльний аналіз динаміки прямих інвестицій в Україну та у Вінницьку область показав, якщо в Україні загальний обсяг прямих інвестицій зазнає значних коливань, то Вінницька область демонструє поступове зростання їх обсягу, що відображається у збільшенні її частки в загальному обсязі інвестицій в Україні, зокрема в 2021-2022 рр. (таблиця 3).

Таблиця 3. Динаміка інвестицій та їх вплив на діяльність сільськогосподарських підприємств у 2018-2023 рр.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Прямі інвестиції в Україну млн дол. США	4732,2	4909,1	-868	7320	1152	4247
Прямі інвестиції в Вінницьку область, млн дол. США	64,4	35,1	384,1	536,7	380,9	в.д.
Частка прямих інвестицій у Вінницьку область в загальному обсязі прямих інвестицій в Україну, %	1,36	0,71	-44	7,4	33,1	в.д.
Капітальні інвестиції в Україні млн. грн.	578726,4	623978,9	508217	673899,3	409660	627280,7
Темпи приросту, % до попереднього року	129,0	107,8	81,4	132,6	60,8	153,1
Капітальні інвестиції в Україні в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	66104,1	59129,5	50679,7	69950,3	51439,5	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	102,9	89,4	85,7	138,0	73,5	в.д.
Капітальні інвестиції у Вінницькій області в сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	4803,4	3947,6	2964,1	4344	4510,1	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	103,8	82,2	75,1	146,6	103,8	в.д.
Кількість підприємств в Україні, одиниць	76328	75450	73368	70803	53281	в.д.

Продовження таблиці 3.

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Валова продукція сільського господарства в Україні – всього, млн грн	847587	842767	892852	943489,4	1073916	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	119,8	99,4	105,9	105,7	113,8	в.д.
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств в Україні, %	18,26	19,18	18,57	40,29	20,03	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	81,6	105,0	96,8	216,9	49,7	в.д.
Чистий прибуток (збиток), млн.грн. (Україна)	71002,6	93255,4	81618,5	238807	86056,2	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	103,1	131,3	87,5	292,6	36,0	в.д.
Кількість підприємств у Вінницькій області, одиниць	4432	4406	4286	4196	4210	4219
Валова продукція сільського господарства Вінницької області – всього, млн грн	36283,5	39522,5	36152,8	56025,2	59121,3	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	112,3	108,1	91,5	154,9	105,5	в.д.
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств у Вінницькій області, %	19,80	10,50	16,40	45,10	24,10	10,7
Темпи приросту, % до попереднього року	76,7	53,0	156,2	275	53,4	в.д.
Чистий прибуток (збиток), млн.грн. (Вінницька область)	6443,3	3877,7	5412,9	19226,9	10662,3	в.д.
Темпи приросту, % до попереднього року	92,9	60,2	139,6	355,2	55,5	в.д.

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

Тобто, частка прямих інвестицій у Вінницькій області в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україну зросла з 14% у 2018 р. до 33,1% у 2022 р.

Щодо капітальних інвестицій в Україні, то їх обсяги мають зміннюючу тенденцію, то зростаючу, то спадну, що свідчить про коливання впливу на безпеку аграрного бізнесу. Загалом обсяги капітальних інвестицій в Україні характеризуються зростаючими впродовж 2018-2021 рр., темпи їх приросту становили 132,6%. Позитивною тенденцією є відновлення зростаючої тенденції в 2023 р., який досяг 153,1%.

Оцінка результативних показників засвідчує наступне: зменшення кількості підприємств в Україні (з 76328 одиниць в 2018 р. до 532810 одиниць в 2022 р.) та Вінницькій області (з 4432 одиниці в 2018 р. до 4219 одиниць в 2023 р.) супроводжується значним зростанням валової продукції сільського господарства, зокрема в 2021 та 2022 роках, тобто це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємств аграрного бізнесу.

Незважаючи на економічні виклики, підприємства залишаються рентабельними, рівень рентабельності підприємств в Україні коливається, найбільше його значення спостерігаємо в 2021 р. (40,3% – в Україні; 45,1% – у Вінницькій області). Аналіз динаміки показників підтверджує необхідність покращення інвестиційного середовища аграрного бізнесу як основи їх безпеки.

Висновки. Залучення та ефективне використання інвестицій є передумовою сприятливого інвестиційного середовища безпеки підприємств аграрного бізнесу. Ефективна інвестиційна політика держави має базуватися на удосконаленому законодавстві, надання пільг і гарантій для найбільш ефективних інвестиційних проєктів, спрямованих на розвиток аграрного бізнесу на селі із врахуванням інтересів потенційних інвесторів.

Аграрний сектор України потребує інвестицій як інструменту підтримки виробництва в умовах економічних викликів воєнної економіки.

Інвестиції відіграють вагомую роль у забезпеченні економічної стійкості аграрного сектора. Стійкий розвиток та безпека підприємств аграрного бізнесу можливі лише за умов диверсифікації джерел фінансування, активнішого залучення іноземних інвестицій, модернізації інфраструктури та

використання ефективних механізмів державної фінансової підтримки. Це дозволить аграрному бізнесу підвищити конкурентоспроможність, забезпечити продовольчу безпеку та сприяти відновленню економіки України в повоєнний період.

Література

1. Андрейченко А. В., Журило С. С. Економічна міцність сільськогосподарського підприємництва як засадах ефективності розвитку агропромислового комплексу України. *Агросвіт*. 2024. № 15. С. 3-8. DOI:10.32702/2306-6792.2024.15.3
2. Кириленко І.Г. Трансформація соціально економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи. К.: ННЦІАЕ, 2005. 452 с.
3. Кісіль М. І. Макроекономічний інвестиційний процес у сільському господарстві України. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»* 2021. № 9. С. 19-30. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109019>.
4. Дідур К.М. Продовольча безпека України, як один із пріоритетів розвитку глобальної економіки. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1573/1582>.
5. Майорова Т.В., Крук В.В., Шевчук Я.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 12-16.
6. Сільське господарство: пріоритети сталих інвестицій для сприяння відновленню України. URL: https://ecoaction.org.ua/sh_priorytety_stalykh_investytsij.html.
7. Статистичний щорічник. Сільське господарство. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm. (дата звернення: 11.08.2025).

8. Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями» від 09.08.2023 р. № 3311-IX (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (дата звернення: 10.08.2025).

9. Саїнчук Н. В., Собкова Н. Д., Шум Ю. О. Інвестиційні ресурси територіальної одиниці (на прикладі Чернівецької області). *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59>

10. Сахно А.А., Заремба О. Є. Інвестиції в земельні ресурси як фактор розвитку аграрного сектору. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 22. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4995/5039>.

11. Харченко Г.А., Миргородська Д.О. Інвестиційна діяльність сучасних сільськогосподарських підприємств: стан, проблеми та напрями поліпшення. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. № 17. С. 663-667.

12. Патика Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 5. С. 26-31. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/7.pdf.

13. Кочемировська О. Регулювання зайнятості сільського населення в умовах реформування аграрного сектору України: аналітична записка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107/>.

14. Герасимчук В. Г. Теоретичні аспекти розвитку сільських територій в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Економіка та суспільство*. № 45. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1995/1923>.

15. Вдовенко Л.О. Фінансовий аспект діяльності підприємств малого і середнього бізнесу в аграрній сфері та їх роль у розвитку сільських територій. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки та практики*. 2021. Вип. 2. С. 24-37.

References

1. Andreichenko, A.V. and Zhurylo, S.S. (2024), "Economic strength of agricultural entrepreneurship as a basis for the efficiency of the development of the agro-industrial complex of Ukraine", *Agrosvit*, vol, 15. pp. 3-8. DOI: 10.32702/2306-6792.2024.15.3.
2. Kyrylenko, I.H. (2005), *Transformatsiia sotsialno ekonomichnykh peretvoren u silskomu hospodarstvi Ukrainy: problemy, perspektyvy* [Transformation of socio-economic changes in agriculture of Ukraine: problems, prospects], NNTSIAE, Kyiv, Ukraine.
3. Kisil, M.I. (2021), "Macroeconomic investment process in agriculture of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol, 9, pp. 19-30. Available at: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202109019>.
4. Didur, K.M. (2023), "Food security of Ukraine as one of the priorities for the development of the global economy", *Efektivna Ekonomika*, vol, 5. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/1573/1582> (Accessed 05 Sept 2025).
5. Maiorova, T.V. Kruk, V.V. and Shevchuk, Ya.V. (2015), "Capital investments: essence and implementation problems under crisis conditions", *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, vol, 21, pp. 12-16.
6. Ecoaction (2023), "Agriculture: priorities of sustainable investments to promote Ukraine's recovery", Available at: <https://ecoaction.org.ua/sh-priorytety-stalykh-investytsij.html> (Accessed 05 Sept 2025).
7. State Statistics Service of Ukraine (2025), "Statistical Yearbook. Agriculture", Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed: 15 Aug 2025).
8. The The Verkhovna Rada of Ukraine (2023), Law of Ukraine "On State Support for Investment Projects with Significant Investments", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text> (Accessed: 10 Aug 2025).
9. Sainchuk, N.V. Sobkova, N.D. and Shum, Yu.O. (2024), "Investment resources of a territorial unit (on the example of Chernivtsi region)", *Ekonomika ta Suspilstvo*, vol, 59. Available at:

<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/59> (Accessed 05 Sept 2025).

10. Sakhno, A.A. and Zaremba, O.Ye. (2024), “Investments in land resources as a factor in the development of the agricultural sector”, *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, vol, 22. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/4995/5039> (Accessed 05 Sept 2025).

11. Kharchenko, H.A. and Myrhorodska, D.O. (2018), “Investment activity of modern agricultural enterprises: state, problems and ways to improve”, *Bukhgalterskyi Oblik, Analiz ta Audyt*, vol, 17, pp. 663-667.

12. Patyka, N.I. (2018), “Foreign investments in agriculture of Ukraine: current state and impact on its development”, *Investytsii: Praktyka ta Dosvid*, vol, 5, pp. 26-31. Available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/5_2018/7.pdf (Accessed 05 Sept 2025).

13. Kochemyrovska, O. (2013), “Regulation of rural population employment under the conditions of agrarian sector reform: analytical note”, National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine, Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1107/> (Accessed 05 Sept 2025).

14. Herasymchuk, V.H. (2022), “Theoretical aspects of rural development in Ukraine: problems and solutions”, *Ekonomika ta Suspilstvo*, vol, 45. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1995/1923> (Accessed 05 Sept 2025). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-88>.

15. Vdovenko, L.O. (2021), “Financial aspect of small and medium-sized businesses in the agricultural sector and their role in the development of rural areas”. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky ta praktyky*. vol, 2. pp. 24-37.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2025 р.